

У НОМЕРІ:

Плануємо та контролюємо

- 2 РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
О. П. Аксьонова

Мій досвід

- 7 СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИЙ УРОК «КУБОК ВОГНЮ» (БАСКЕТБОЛ) ДЛЯ УЧНІВ 6 КЛАСУ
Е. Д. Колісниченко
- 10 ВИКОРИСТАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ МУЗИКИ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
В. М. Марчишин

Особиста думка

- 13 ЯКИМ БУТИ УРОКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ?
- 15 ДІАГНОСТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
О. Г. Шалар

На варті здоров'я

- 19 КОМПЛЕКСИ ЛІКУВАЛЬНО-КОРИГУВАЛЬНОЇ ГІМНАСТИКИ ПРИ ПОРУШЕННЯХ ПОСТАВИ
М. П. Лисенко
- 23 ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКИ ДЛЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
І. В. Вахрушева

Спортивна майстерність

- 28 РОЗВИТОК ТАКТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЮНИХ ВОЛЕЙБОЛІСТІВ
А. Ф. Тучинський

Свято фізкультури

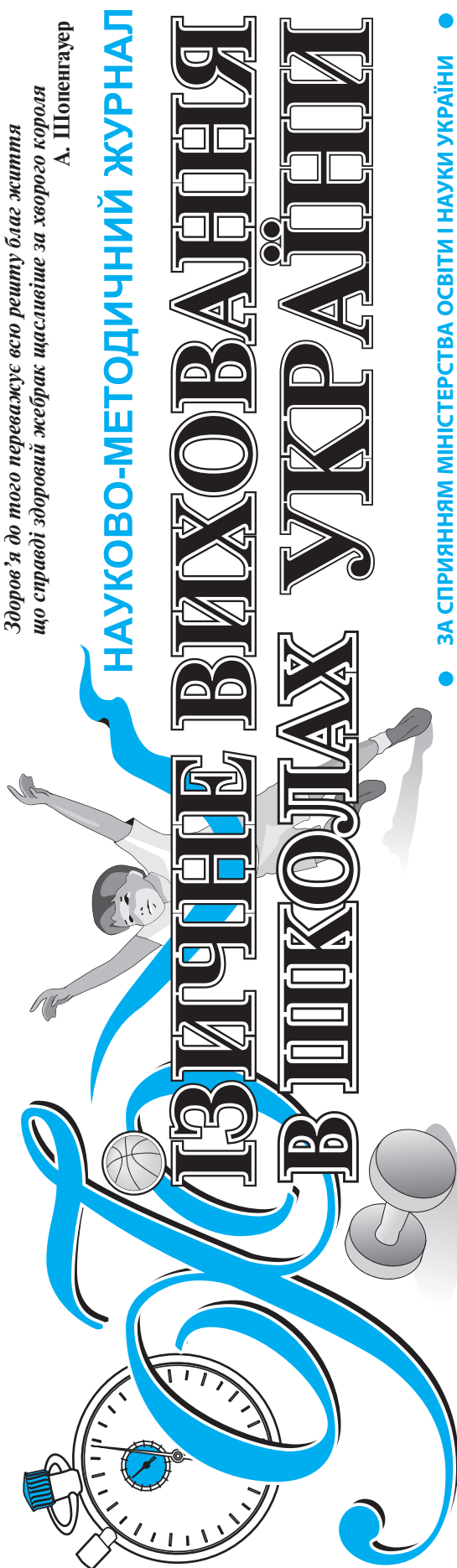
- 30 СЦЕНАРІЙ СПОРТИВНОГО СВЯТА «ПОКЛИК ДЖУНГЛІВ»
І. А. Майборода

• Передплатний індекс — 37071 •

*Здоров'я до того переважає всю решту благ життя
що справді здоровий жєбрак щасливіше за хворого короля*

А. Шопенгауєр

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

• ЗА СПРИЯННЯМ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ •

№ 2 (02) • ЛЮТИЙ 2009 Р. • ЗАСНОВАНИЙ У КВІТНІ 2008 Р. • ВИХОДИТЬ РАЗ НА МІСЯЦЬ •

Діагностика професійної майстерності вчителів фізичної культури

О. Г. Шалар,
доцент кафедри спортивних ігор,
к. п. н., Херсонський державний
університет

Діяльність сучасного вчителя фізичної культури має бути побудована на збереженні та зміцненні здоров'я кожного учня через високий рівень розвитку комунікативних якостей (увічливість, доброту, спілкування), а також організацію педагогічного партнерства із залученням батьків та вчителів інших спеціальностей. Як і інші складові педагогічної майстерності вчителя вони мають інтегруватися у стійкий та високий авторитет професіонала з фізичної культури.

Тільки на рефлексивній основі забезпечується самоорганізація високого рівня професійної діяльності вчителя (І. А. Зязюн, 2006). Без певної роботи над собою не можливо досягти професіоналізму. Тому самопостереження, самоаналіз, самооцінювання та самопрогнозування як способи самовиховання — це шлях до самопізнання та самосвідомості.

Становлення професійної самосвідомості вчителя фізичної культури ґрунтуються на самооцінці себе як професіонала. З цією метою ми провели дослідження, яке полягало у визначенні самооцінки рівня професійної майстерності та рівня утруднень у педагогічній діяльності вчителів фізичної культури.

У період із листопада 2006 р. до березня 2007 р. було проведено анонімне анкетування вчителів фізичної культури загальноосвітніх навчальних закладів Миколаївської та Херсонської областей, які проходили курсову перепідготовку у відповідних навчальних закладах м. Миколаєва (МОІППО) та м. Херсона (РІПО). В опитуванні брали участь 117 вчителів (59 — миколаївських, 58 — херсонських). Умовно всі вчителі були поділені на 3 групи відповідно до стажу роботи в школі:

1 група — вчителі зі стажем роботи до 5 років, 2 група — стаж 5–15 років, 3 група — стаж 16 і більше років. Анкетування проводилося за методикою Є. П. Ільїна [2], складалося із самооцінки утруднень учителів фізичної культури за різними компонентами їх педагогічної діяльності (конструктивної, організаційної, комунікативної тощо). Сутність завдання полягала в оцінюванні вчителем різних аспектів власної професійної діяльності за трьома рівнями утруднень (велике, середнє, незначне). Друге анкетування було присвячено визначенню задоволеності вчителів фізичної культури своєю педагогічною діяльністю. Результати анкетування зазнали ретельного аналізу.

Херсонські молоді вчителі (зі стажем до 5 років) відчувають утруднення тільки в річному плануванні навчальної роботи (28,6 % — середнє, 14,1 % — незначне), в той час як їхні миколаївські колеги відчувають середній рівень труднощів у складанні річних планів (20 %), піврічних (40 %) та поурочних (60 %).

Різних видів утруднення відчувають молоді вчителі (стаж до 5 років) у підтримці дисципліни на уроці, в забезпеченні високої щіль-

ності та передбаченні конфліктних ситуацій на уроці, їх попередженні (близько 60 %). Але в аналізі проведеного уроку незначні утруднення виникають у 60 % миколаївських учителів, в той час як у херсонських — 14,3 %. Як засвідчили опитування, молодим учителям (71,5 % — херсонським і 100 % — миколаївським) заважкою є організація самостійної роботи учнів на уроці. Тому актуальним вважається введення у навчальний план вищих навчальних закладів зі спеціальності «Фізична культура» спецкурсу «Педагогічне керівництво самостійними заняттями школярів фізичною культурою».

Відчувають незначні утруднення у проведенні виховної роботи, в активізації розумової діяльності та у здійсненні наміченого плану до 80 % молодих учителів. На це варто звернути увагу викладачам зазначених методик, а саме збагатити свої дисципліни цікавими, незвичними, корисними завданнями, проблемними ситуаціями тощо.

Під час використання у своїй роботі різноманітних методів навчання у молодих вчителів утруднень майже не виникає, за винятком незначних утруднень під час використання роздільного методу навчання у 80 % миколаївських учителів. Це пов'язано, на нашу думку, із середнім рівнем утруднень у 60 % цих учителів під час добирання вправ відповідно до віку і підготовленості школярів.

Важко молодим вчителям дається організація роботи фізкультурного активу та спортивних секцій у школі. Тут незначні утруднення відчувають до 60 % молодих учителів. Це можна пояснити відсутністю належного фінансування державою позакласної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи. Браком належної практики в цих видах роботи можна пояснити і різні види утруднень, які виникають у молодих учителів (до 80 %) у веденні документації. У спілкуванні з батьками утруднення виникають у 60% миколаївських учителів. Але у стосунках з учнями незначні труднощі виникають у херсонських учителів із дівчатами (28,6 %) і з підлітками (14,3 %), а у миколаївських — з учнями старших класів (40 %), дівчатами і «важкими» учнями (20 %).

Різні види утруднень виникають у 60 % молодих учителів у встановленні контактів із шефами (спонсорами) та встановленні контактів із класними керівниками щодо прове-

дення спільних заходів із фізичної культури (до 40 % учителів). Є надія, що набутий певний досвід у професійній діяльності з часом усуне ці утруднення у вчителів фізичної культури. Учителі зі стажем роботи від 5 до 15 років майже не відчувають великих утруднень у педагогічній діяльності, за винятком встановлення контактів із шефами (44,4 % миколаївських учителів і 23,1 % херсонських). Середній рівень утруднень спостерігався в річному плануванні навчальної роботи (у 44 % миколаївських і 15,4 % херсонських); у забезпеченні високої щільності уроку та організації самостійної роботи учнів (відповідно 30,3 % і 23,1 %). В організації роботи фізкультурного активу та у веденні документації середні утруднення відчувають 44,4 % миколаївських учителів фізичної культури та 66,7 % херсонських. Незначні утруднення ця група вчителів (стаж 5–15 років) відчувають у здійсненні наміченого плану (44,4 % миколаївських учителів); у підтримці дисципліни на уроці та в роботі з батьками (30,3 % херсонських учителів).

Досвідчені вчителі фізичної культури (зі стажем 16 і більше років) відчувають незначні утруднення у веденні документації (44,4 % — херсонські та 33,3 % — миколаївські), в активізації розумової діяльності учнів та в роботі з батьками (33,3 % херсонських учителів). Отже, незважаючи на досвід, проблема наявності комунікативних вмій не втрачає своєї актуальності протягом всієї педагогічної діяльності вчителя фізичної культури.

Щодо визначення рівня задоволеності вчителів фізичної культури своєю педагогічною діяльністю, то, наприклад, вибором своєї професії задоволені майже всі категорії вчителів Херсонщини і середня категорія вчителів (стаж роботи 5–15 років) Миколаївщини. А третина молодих (до 5 років) і вчителів-ветеранів (16 років і більше) миколаївських учителів розчаровані обраною професією. Лише половина всіх опитуваних учителів відмічають позитивне ставлення до свого предмета в учнів. Від 30 % до 40 % таке ставлення зазначає в ставленні адміністрації школи та педагогічного колективу.

А от негативне ставлення батьків до уроків фізичної культури відмічають майже дві третини молодих херсонських та середня категорія миколаївських учителів. До чинників, які не задовольняють всіх учителів, належать значні витрати часу на оформ-

лення документації (так вважають 92,3 % молодих миколаївських учителів та 91,7 % їх досвідченіших колег зі стажем роботи 5–15 років) та занедбана матеріальна база (на це скаржаться 91,7 % молодих херсонських учителів).

Методична та практична сторона професійної підготовки найбільше задовольняють учителів фізичної культури на відміну від теоретичної, якою досконало володіють тільки 15–18 %.

Результатами своєї праці, а саме фізичним розвитком своїх учнів задоволені 66,7 % молодих херсонських і стільки ж миколаївських учителів зі стажем роботи 5–15 років. Спортивні досягнення школи задовольняють половину опитуваних учителів. Зниженням захворюваності учнів задоволено від 15 % до 30 % учителів різних категорій.

Місце роботи, а саме психологічний клімат у педагогічному колективі, задовольняє більше половини вчителів. А от заробітна платня не задовольняє майже нікого, й особливо невдоволені вчителі зі стажем роботи 5–15 років.

Протягом 2007–2008 навчального року під час підвищення кваліфікації досліджувалась самооцінка рівня професійної майстерності вчителів фізичної культури Миколаївської (73 особи) та Херсонської (42 особи) областей. Згідно з аналізом анкетних даних були отримані такі результати.

В учителів зі стажем роботи до 5 років бракує зібраності, діловитості та почуття власної гідності у розмові з начальством (80 %). Усім їм подобається професія вчителя та прагнення передавати свої знання та уміння дітям. Але ґрунтовні знання методів навчання і виховання, опір на міжпредметні зв'язки під час пояснення навчального матеріалу притаманні 40 % молодим учителям. У спілкуванні з дітьми всі вони виявляють педагогічний такт та розуміють душевний стан учнів, але тільки 40 % із них уміють створювати обстановку ділового спілкування. Не бажають складати докладний план-конспект уроку та не планують перевірку виконання домашніх завдань зі свого предмета 60 % учителів. Щодо управління поведінкою і діяльністю учнів, то молоді вчителі вміють обирати правильне положення у спортивній залі або на майданчику, що забезпечує добру видимість учнів, вміють робити вказівки під час виконання завдання. Але

тільки 20 % із них вміють мобілізувати учнів на подолання труднощів і зовсім байдужі до спостереження змін у розвитку учнів. Також уміють грамотно пояснити вправу, правильно продемонструвати техніку вправ, що є частиною шкільної програми, але тільки 20 % можуть пов'язати нові для учнів повідомлення з тими знаннями, що у них вже є. І стільки ж молодих учителів володіють методикою виправлення помилок. Під керівництвом цих учителів тільки 30 % учнів володіють навичками самоконтролю і самооцінки, але майже всі учні виявляють активність у суспільно-фізкультурних справах.

Учителям зі стажем роботи від 5 до 15 років бракує скромності (так вважають 63,5 % із них) та принциповості (53,8 %), не завжди вони витримані у конфліктних ситуаціях та рішучі (55,8 %). Логічне міркування та критичне мислення притаманне 71,2 % учителів, але доброю пам'яттю на прізвища та дати можуть похвалитися тільки 25 % із них.

В учителів зі стажем роботи від 5 до 15 років з'являються певні проблеми із фізичною підготовкою: тільки 59,6 % із них стежать за своїм фізичним станом і тому тільки 36,5 % із них здатні виконати розрядні нормативи; достатню силу демонструють 26,9 % учителів, витривалість — 53,8 %, гнучкість — 36,5 %. У деяких із цих учителів з'являється розчарування в обраній професії: 42,3 % не подобається працювати в школі, а 48,1 % згодні перейти на іншу роботу. 67,3 % є байдужими до опанування загальної ерудиції (ознайомлення з класичною і сучасною літературою, відвідування музеїв, художніх виставок, театрів тощо). Тільки 57,7 % цих учителів читають спеціальну методичну і наукову літературу із фізичного виховання, конспектують і впроваджують у своїй роботі те, що прочитали. Прагнення до експериментальної роботи виявлено у 30,8 % учителів, але стежать за динамікою фізичного розвитку своїх учнів 67,3 %.

В учителів зі стажем від 5 до 15 років майже відсутні проблеми зі спілкуванням з учнями, але значним словниковим запасом володіють 50 %, доброю дикцією — 40,4 %, правильно користуються спеціальною термінологією 61,5 % учителів. Набутий досвід дозволяє цим учителям вміло планувати та проводити уроки. Але планують перевірку домашніх завдань тільки 40,4 % учителів, активізують розумову діяльність учнів на

уроці 34,6 % учителів, уміють фіксувати та графічно оформлювати зміни у розвитку учнів 13,4 %, залучати учнів до пошукової діяльності та будувати проблемні ситуації — 21,2 % учителів.

Вияв дидактичних аспектів ця група вчителів оцінює у себе досить високо, але пояснення вправ із використанням демонстрації та технічних засобів (схем, таблиць, відео-фільмів) використовують тільки 21,2 % учителів. Майже зовсім не використовують учителі у роботі зі школярами картки-завдання для самоконтролю (це роблять тільки 13,5 % опитуваних). Під їх керівництвом мріють обрати професію вчителя лише 15,4 % учнів-випускників, рада фізкультури працює у 30,8 % шкіл, матеріально-технічною базою переймаються 42,3 % учнів.

Учителі-ветерани зі стажем роботи більше ніж 16 років не завжди витримані у конфліктних ситуаціях (48,3 %), їм бракує доброї пам'яті на прізвища і дати (70,7 %). Хоча більшість із них стежить за своїм фізичним станом (70,7 %), але достатню силу демонструють 34,5 % із них, гнучкість — 39,6 %. Постійно вдосконалюють загальну ерудицію 24,1 %, прагнення до експериментальної роботи збереглося у 20,6 % учителів-ветеранів. Якщо у вмінні спілкуватися з учнями та у культурі мови у цієї категорії вчителів проблеми відсутні, то докладний план-конспект уроку складають 29,3 %, а фіксують та оформлюють графічно зміни у розвитку учнів лише 18,9 % учителів. Маючи певний досвід роботи майже всі вчителі-ветерани розуміють, де учні потребують допомоги, а де — страховки, але тільки 37,9 % із них надають як допомогу своїм учням картки-завдання для самоконтролю. Тому тільки 39,6 % учнів володіють навичками самоконтролю та самооцінки, взаємоконтролем та взаємооцінкою.

Висновки

Діагностика самооцінки рівня професійної майстерності вчителів фізичної культури дає підстави до складання конкретнішої теоретико-методичної допомоги певним категоріям учителів із боку методистів та викладачів системи післядипломної педагогічної освіти.

Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури має починатися із ретельного поетапного розвитку конструктивних умінь шляхом озна-

йомлення і складання студентами планів-конспектів уроків різної тематики і форми, календарного планування тощо. У такій послідовності потрібно розвивати й аналітичні вміння, впроваджуючи в практику заняття з окремих методик (гімнастики, спортивних ігор, легкої атлетики та ін.) обов'язкову оцінку та аналіз студентами кожного заняття.

Для вдосконалення професійної компетентності вчителів фізичної культури в системі їх професійної перепідготовки необхідно ввести спецкурси, «майстер-класи», де у змісті передбачити не тільки лекції, а й семінарські, практичні та залікові заняття.

Повинен існувати певний зв'язок між вищим навчальним закладом і сучасною школою за схемою «внз — школа — наука», тобто організація плідної співпраці між викладачами, які пропонують сучасні програми, посібники та методичні розробки із учителями фізичної культури (викладачами коледжів), які впроваджують у практику ці новації з подальшим аналізом, узагальненням, презентацією та обговоренням отриманих результатів роботи на науково-практичних конференціях, семінарах тощо.

Необхідно розпочати роботу щодо розробки нових стандартних вимог до фізичної культури учнів з урахуванням динаміки самостійних занять та відповідальності за розвиток умінь, набування знань і досягнення досконалого фізичного здоров'я.

Література

1. *Елисеєв О. П.* Практикум по психологии личности. — 2-е изд. испр. и перераб. — СПб.: Питер, 2006. — 517 с.
2. *Ильин Е. П.* Психология физического воспитания: 2-е изд., испр. и доп. — СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2000. — 486 с.
3. *Психология личности* в трудах отечественных психологов / Сост. и общая редакция Л. В. Кулешова. — СПб.: Питер, 2001. — 480 с.
4. *Психология личности* в трудах зарубежных психологов / Сост. и общая редакция А. А. Реана. — СПб.: Питер, 2000. — 320 с.
5. *Збірник наукових праць* Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. — Випуск 5 (44) — Полтава, 2005. — 430 с.
6. *Програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Фізична культура». 5–12 класи.* — ЗАТ «Київська книжкова фабрика». — 272 с.